

STORTINGET

Innst. 254 S

(2019–2020)

Innstilling til Stortinget
fra arbeids- og sosialkomiteen

Dokument 8:56 S (2019–2020)

**Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om
Representantforslag fra stortingsrepresentantene
Erlend Wiborg og Gisle Meininger Saudland om
etablering av Nav-ombud**

- Pasient- og brukerombudet i Oslo og Akershus
- AAP-aksjonen.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Elise Bjørnebekk-Waagen, Lise Christoffersen, Arild Grande og fungerende leder Rigmor Aasrud, fra Høyre, Margret Hagerup, Heidi Nordby Lunde og Kristian Tonning Riise, fra Fremskrittspartiet, Bjørnar Laabak og Gisle Meininger Saudland, fra Senterpartiet, Per Olaf Lundteigen, fra Sosialistisk Venstreparti, Solfrid Lerbrekk, og fra Kristelig Folkeparti, Torill Selsvold Nyborg, viser til Representantforslag 56 S (2019–2020) om etablering av Nav-ombud.

Komiteen viser til at brukernes rettssikkerhet og mulighet til å klage på vedtak og service er vesentlig for tilliten til velferdsordningene. Vi har flere lovfestede rettssikkerhetsordninger i arbeids- og velferdsforvaltningen. Dette gjelder blant annet Nav Klageinstans, for statlige ytelser og tjenester, med en ankemulighet til Trygderetten. Arbeids- og velferdsforvaltningen har også opprettet en egen serviceklageordning der brukerne kan rette klager på tjenesten de har fått. Klager på sosialtjenestens vedtak får en uavhengig behandling hos fylkesmannen. Det er i tillegg mulig å bringe saken videre inn for domstolen etter at de nevnte klage- og ankemulighetene er uttømt. En stor andel av Sivilombudsmannens saksportefølje gjelder også saker som dreier seg om arbeids- og velferdsforvaltningen.

Komiteen viser til høringen i saken 3. mars 2020, der et flertall av høringsinstansene uttrykte støtte til for-

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen etablere et Nav-ombud.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens behandling

Komiteen ba i brev av 6. februar 2020 om statsrådets vurdering av forslaget. Statsrådets svarbrev av 2. mars 2020 følger vedlagt.

Som ledd i komiteens behandling av representantforslaget ble det 3. mars 2020 avholdt åpen høring i saken.

Følgende deltok på høringen:

- Fellesorganisasjonen
- Parat Nav
- Pensjonistforbundet
- Juristforbundet – Stat
- JURK – Juridisk rådgivning for kvinner
- Kreftforeningen
- Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon
- Veteranforbundet SIOPS

slaget om et Nav-ombud. Komiteen viser samtidig til at det ikke er noen entydig definisjon på hva et ombud er, og at dette også kom tydelig frem under høringen, med ulike meninger blant høringsinstansene om hva et Nav-ombud burde innebære, og hva slags mandat det i så fall burde ha. Komiteen viser også til at flere av høringsinstansene erfarte at Navs veiledningsplikt ikke overholdes, og at det er et betydelig behov for at denne forbedres.

Komiteen bemerker at det er viktig at en ordning med et Nav-ombud blir en reell styrking av rettsikkerheten til brukeren, og ikke en ytterligere byråkratiserende ordning som oppleves som en ny flaskehals. Dette må vektlegges i utformingen av hvordan ombudsfunksjonen skal samspille med eksisterende ombuds-, tilsyns- og klageordninger og det regelverk som ligger til grunn for disse.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at disse partiene tidligere har fremmet forslag om Nav-ombud, henholdsvis i 2009 og 2013. Disse medlemmer er positive til etableringen av et Nav-ombud for å bedre rettsikkerheten for brukerne og kvaliteten på avgjørelser i arbeids- og velferdsforvaltningen.

Disse medlemmer viser til at høringen og uttalelser fra brukerorganisasjonene synliggjør behovet for god veiledning overfor brukerne i arbeids- og velferdsforvaltningen. Det samme gjelder behovet for god og tydelig kommunikasjon. Feil i saksbehandlingen kan få store konsekvenser for dem som rammes. Selv om det allerede jobbes målrettet for å forbedre rutiner og saksbehandling, kan en ombudsordning for dette området både ivareta brukerne og bidra til nødvendige forbedringer.

Disse medlemmer understreker at dagens lovverk allerede legger opp til god veiledning fra forvaltningens side og flere klagemuligheter. Utfordringen er derfor å håndheve dagens rettigheter for brukerne på en god måte, ikke uthule rettighetene med flere nye lag av rettigheter og byråkrati. Disse medlemmer har derfor vektlagt følgende momenter ved vurderingen av hvordan et Nav-ombud skal innrettes:

- Ombudet skal være ubyråkratisk og brukervennlig.
- Ombudet skal være faglig uavhengig og upartisk.
- Ombudet skal være en rettssikkerhetsgaranti og kontrollere at brukerne mottar riktig tjeneste til riktig tid.
- Ombudet må kunne behandle saker fra både Nav og Trygderetten og uttale seg om avgjørelser fra disse forvaltningsorganene.
- Ombudet skal ikke overta saks- eller klagebehandlingen på vegne av Nav eller Trygderetten.

- Ombudet skal ikke overta veiledningsplikten eller andre plikter etter forvaltningsloven som påhviler Nav og Trygderetten.
- Ombudet må ha tilstrekkelig kompetanse og kapasitet til å kunne føre en reell kontroll med arbeids- og velferdsforvaltningen.
- Ombudet bør i stor grad basere seg på eksisterende systemer og funksjoner for forvaltningskontroll for å komme raskt på plass av hensyn til brukerne.
- Ombudet bør samle ombudsfunksjonene for både den kommunale og statlige delen av Nav, slik at disse ikke spres.
- Ombudet må være egnet til å avgi rapporter til Stortinget om systematiske utfordringer i arbeids- og velferdsforvaltningen.

Disse medlemmer har på denne bakgrunn konkludert med at et Nav-ombud best kan fungere som en ordning under Stortingets ombudsmann for forvaltningen (Sivilombudsmannen).

Disse medlemmer viser til at Sivilombudsmannen skal drive uavhengig rettslig kontroll av forvaltningen. Kontrollen baseres på klager eller på ombudets eget initiativ. Det er også åpnet for at ombudsmannen i særlige tilfeller kan behandle klager på saker som ikke er ferdigbehandlet i forvaltningen. Selv om ombudsmannens uttalelser ikke er rettslig bindende for forvaltningen, skal forvaltningen normalt rette seg etter ombudsmannens syn. Dette har Stortinget blant annet gitt uttrykk for i forarbeidene til sivilombudsmannsloven og i etterfølgende uttalelser.

Disse medlemmer vil videre påpeke at vurderinger fra Sivilombudsmannen har høy faglig kvalitet og regnes som objektive og upartiske. I tillegg nyter ombudsmannen autoritet i forvaltningen og stor respekt i befolkningen. Dette er viktig for at ombudet skal ha den nødvendige gjennomslagskraften. Ved å samle ombudsfunksjonene for Nav hos Sivilombudsmannen unngår man også at ansvaret for kontroll og oppfølging splittes mellom ulike ombud, tilsyn og ordninger.

Ombudsmannen behandler allerede en rekke saker fra arbeids- og velferdsforvaltningen. I 2019 behandlet ombudsmannen 574 klager på Nav og 55 på Trygderetten. Disse sakene utgjorde samlet sett rundt 15 pst. av antallet avsluttede saker i 2019 (3 979). Av sakene ble henholdsvis 389 og 17 avvist, mens henholdsvis 185 og 38 ble realitetsbehandlet. Til tross for økende antall klagesaker har klager på Nav høy prioritet hos ombudet. Trenden med et økende antall saker forventes å fortsette, også på trygderettens område. Sivilombudsmannen har derfor etablert gode systemer og ordninger for kontakt med Navs brukere og for personer som har behov for veiledning ved klage.

Disse medlemmer viser til at etableringen av et Nav-ombud på dette grunnlaget vil skje hos Sivilom-

budsmannen. Ombudsmannen vil være administrativt og juridisk ansvarlig for ombudet, noe som også inkluderer styringsrett for ombudsmannen i saker på arbeids- og velferdsforvaltningens område. Dette medfører at kontrollen og klagebehandlingen vil skje etter klage eller på eget tiltak og innenfor de samme rettslige rammene og interne arbeidsrutinene som gjelder for andre klagesaker.

Disse medlemmer viser videre til at hensikten med en ombudsfunksjon er å sikre at brukeren har fått rettighetene man har krav på i henhold til lovgivningen. Dette skal også være tilfellet for kontrollen og klagebehandlingen hos Sivilombudsmannen. Ombudsmannen prøver alle sider av saken og har etter sivilombudsmannsloven mulighet til å overprøve både bevisvurderinger og faglige vurderinger. Ombudsmannen har også en begrenset adgang til å prøve forvaltningens «frie skjønn», for eksempel ved å rette kritikk mot skjønnsutøvelse som er «klart urimelig».

Disse medlemmer understreker at Sivilombudsmannen også har adgang til å vurdere om forvaltningen har opptrådt i tråd med normer for god forvaltningsskikk. Denne muligheten er av særlig viktighet for saker på Trygderettens område, ettersom mange av brukerne er i en sårbar og vanskelig situasjon. Det bidrar også til at forvaltningen opptrer på en hensynsfull, ryddig og tillitsvekkende måte overfor borgerne.

Det er ombudsmannen selv som avgjør om en klage gir grunnlag for å bli realitetsbehandlet. Noen saker er i sin natur lite egnet for behandling hos ombudsmannen. Disse vil ombudet vurdere ikke å ta til behandling. Dette vil blant annet kunne gjelde bevismessige og medisinske vurderinger. Disse medlemmer mener dette er en hensiktsmessig løsning, ettersom formålet med etableringen av Nav-ombudet ikke er å drive saksbehandling eller utredning, noe som ligger til velferdsforvaltningen eller helsevesenet.

Disse medlemmer viser til at Sivilombudsmannens tilsyn med Nav bør styrkes, blant annet ved å opprette et eget «kontaktpunkt» for Nav-saker hos ombudsmannen og å tilpasse informasjonen på nettsidene til ombudet og informasjonsmateriellet fra Nav.

Disse medlemmer mener det også er behov for å trappe opp ombudets kapasitet til å behandle det økte omfanget av klagesaker som uansett vil komme, ikke bare på arbeids- og velferdsrettens område. Dette innebærer blant annet rekruttering av flere saksbehandlere og jurister med kompetanse på trygderett. Disse medlemmer mener dette vil være avgjørende for å sikre at ombudsmannen fortsetter å levere vurderinger av høy kvalitet. Det er derfor en forutsetning at bevilgningene til ombudsmannen økes i takt med dette.

Disse medlemmer mener det er naturlig at etableringen av et Nav-ombud skjer i forbindelse med utvalget som skal gjennomgå Stortingets kontrollfunksjo-

ner, herunder Stortingets ombudsmann for forvaltningen (Sivilombudsmannen).

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber utvalget som utreder Stortingets kontrollfunksjoner (Harberg-utvalget), om å vurdere og komme med forslag til etableringen av et Nav-ombud i tråd med merknadene fra stortingsflertallet i denne saken.»

Disse medlemmer viser til at et vesentlig formål med Nav-ombudet er at det kan komme inn i klageprosesser før ordinær domstolsbehandling og slik sett redusere både belastningen for brukerne og unødvendig ressursbruk. Trygderettsloven § 26 sjette ledd setter i dag seks måneders frist for å fremme søksmål til domstolene over kjennelser fra Trygderetten. Klagebehandlingen hos Sivilombudsmannen er i mange tilfeller ikke sluttført før søksmålsfristen utløper. For å sikre at ombudet er en reell klagemulighet før ordinær domstolsbehandling, er det nødvendig at klage til ombudet avbryter søksmålsfristen i trygderettsloven. Det bør derfor innføres en lignende bestemmelse som i saker om skatter, avgifter og merverdiavgiftskompensasjon i skatteforvaltningsloven § 15-4 andre ledd.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til endring i trygderettsloven som avbryter søksmålsfristen til lagmannsretten ved klage over Trygderettens kjennelser til Sivilombudsmannen.»

Disse medlemmer vil videre vise til at «gode brukeropplevelser» er et av fire overordnede mål i tildelingsbrevet for Arbeids- og velferdsetaten. Etaten har lagt ned mye ressurser på å forbedre brukermedvirkningen og møtene med brukerne i den senere tid. Blant annet er det satset på omfattende digitalisering av tjenester som gir bedre veiledningsmuligheter, samhandling og dialog. I en etat med så mange brukere vil det alltid finnes eksempler på at bedre brukermøter og veiledning er mulig.

Disse medlemmer viser videre til Navs årsrapport for 2018, hvor det fremgår at etaten i 2018 mottok 12 409 serviceklager. Av disse gjaldt 35 pst. av klagen informasjon, veiledning og oppfølging, mens 11 pst. av klagen gjaldt Nav-ansattes oppførsel. Disse medlemmer mener på dette grunnlag det er behov for å styrke arbeidet med å veiledning og oppfølging av den enkelte bruker i Nav.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere tiltak for å bedre veiledningen og oppfølgingen av den enkelte bruker i Nav.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til Stortingets behandling av Representantforslag 75 S (2013–2014), jf. Innst. 50 S (2014–2015), der medlemmene fra Arbeiderpartiet fremmet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig komme tilbake til Stortinget med en vurdering av opprettelse av et Nav-ombud.»

Disse medlemmer viser til at forslaget kun fikk støtte fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti og ble nedstemt av Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne.

Disse medlemmer viser til statsrådets svarbrev datert 2. mars 2020, der det sies:

«Forslaget om et NAV-ombud er i hovedsak begrunnet i et ønske om å styrke brukernes rettssikkerhet, bidra til en mer brukervennlig forvaltning og etablere en forsterket mulighet til å påpeke svikt eller mangler i systemet. Regjeringen vil utrede om et NAV-ombud er et egnet tiltak for å styrke brukernes rettssikkerhet. En slik utredning må se på ulike modeller som best ivaretar de hensynene som ønskes ivare tatt og hvordan en ombudsfunksjon skal samspille med eksisterende ombuds-, tilsyns- og klageordninger og det regelverk som ligger til grunn. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på en egnet måte med en samlet vurdering av å opprette et eget NAV-ombud etter at det er gjennomført en utredning av ulike alternative modeller.»

Disse medlemmer viser til Granavolden-erklæringen fra regjeringen Solberg av 17. januar 2019, der det heter:

«Regjeringen vil: (...) Utrede etablering av et NAV-ombud som del av de fylkesvise pasient- og brukerombudene.»

Disse medlemmer tolker statsrådets svar som at slik utredning foreløpig ikke er igangsatt, og at statsråden følgelig heller ikke har noen plan for når en slik sak kan komme til Stortinget. Disse medlemmer merker seg videre at forslagsstillerne bare to uker etter at Fremskrittspartiet gikk ut av regjeringen Solberg, finner det nødvendig å fremme et representantforslag om opprettelse av Nav-ombud, til tross for at den regjeringen de var medlemmer av, mer enn ett år tidligere fastslo at en slik utredning skulle igangsettes. Disse medlemmer merker seg også at komiteens medlemmer fra regjeringspartiene og Fremskrittspartiet som støtteparti i Stortinget, gjennom sine merknader og forslag i denne saken, ikke er på linje med egen regjering. Disse medlemmer viser videre til at komiteens represen-

tanter for regjeringspartiene og støttepartiet Fremskrittspartiet, i motsetning til statsrådets svar, allerede har konkludert, både med et omfattende mandat for et ombud og med administrativ plassering under Sivilombudsmannen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet støtter forslaget om å opprette et Nav-ombud og langt på vei Høyres og Kristelig Folkepartis – med Fremskrittspartiet som støtteparti – forslag til mandat, men mener at det er for tidlig å konkludere med at et Nav-ombud bør etableres som en sentral instans under Sivilombudsmannen, som skal ha en uavhengig stilling i forhold til saker i forvaltningen, herunder Nav-saker.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det også er mange gode argumenter for at et Nav-ombud bør etableres fylkesvis, eventuelt med flere ombud i de største fylkene, for å sikre tilstrekkelig nærhet til brukerne. Disse medlemmer viser videre til at Høyres, Fremskrittspartiets og Kristelig Folkepartis merknader og forslag til vedtak i saken ikke virker konsistente, siden det i merknader fremmes detaljerte synspunkter på både mandat og organisering, mens forslaget/forslagene virker lite forpliktende.

Disse medlemmer viser videre til Stortingets høring 3. mars 2020 i saken. Disse medlemmer viser til den brede tilslutningen forslaget om et Nav-ombud fikk i høringen. Samtidig har disse medlemmer merket seg at noen brukere og representanter for Nav-ansatte ga uttrykk for at et ombud ikke bare må bli en ny instans å forholde seg til, men at ombudets arbeid også må få betydning for måten Nav organiseres og arbeider på overfor brukerne. Disse medlemmer viser i den forbindelse til de positive erfaringene som ble formidlet både fra Pasient- og brukerombudet i Oslo og Akershus, som også fungerer som ombud for den kommunale delen av Nav i Oslo, og fra Veteranforbundet SLOPS, med referanse til Navs kompetansemiljø for veteraner. Disse medlemmer støtter de mange innspillene i høringen som understreket viktigheten av at erfaringene fra et ombud må brukes konstruktivt til løpende forbedringer i Navs arbeidsmåte.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig legge frem forslag om opprettelse av et Nav-ombud, herunder forslag til mandat og organisering.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at Nav er en stor og svært viktig etat for folk som trenger veiledning, utredning og

økonomisk bistand som følge av at en ikke selv kan skaffe seg nødvendig arbeidsinntekt til livsopphold. Etaten sliter med å gjøre en god jobb på en rekke områder. Årsakene til dette er svært sammensatte. Organisasjonsmodellen er i strid med reformens hovedformål – «én dør inn». Nav-kontorene i den enkelte kommune og bydel har for liten bemanning og for få erfarne medarbeidere. Disse Nav-kontorene har videre for lite ansvar og myndighet. Åpningstidene er nå svært redusert etter påtrykk fra ledelsen i Nav, noe som fører til at de mest sårbare gruppene ikke får nødvendig lovpålagt bistand.

Flertallet viser til at Norges forskningsråd har stått for en formell Nav-reformevaluering, med en hovedrapportering i 2015. Resultatet av evalueringen var blant annet at reformen hadde medvirket til at færre kom i arbeid, og at folk gikk lenger på ytelser og oppholdt seg derved lengre tid i «systemet». For brukerne ble Nav opplevd som en fragmentert tjeneste hvor man måtte tilpasse seg ordninger og regelverk, i stedet for at Nav-oppfølgingen tilpasset seg brukernes behov.

Kort oppsummert kan en si at Nav beveger seg i retning av en mer og mer alvorlig systemkrise som innebærer en manglende åpenhet og respekt overfor de av våre medmennesker som trenger vårt offentlige sikkerhetsnett mest. Det fører til et utall av alarmerende tilbakemeldinger til oss som folkevalgte ombudspersoner, noe som viser at situasjonen er alvorlig for mange.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at det er flere lovfestede rettssikkerhetsordninger i arbeids- og velferdsforvaltningen. En stor andel av Sivilombudsmannens saker gjelder også folks negative erfaringer med arbeids- og velferdsforvaltningen.

Disse medlemmer vil understreke at dersom det skal opprettes et Nav-ombud, skal et slikt Nav-ombud ikke innebære endring i eller komme til erstatning for lovfestede rettssikkerhetsordninger eller Sivilombudsmannens ansvarsområde. Nav-ombudet kan heller ikke få ansvar for å ha en mening om Navs organisering, budsjett eller de ulike regelverk som administreres av den statlige eller kommunale delen av Nav.

Et Nav-ombud må derfor være som en «tillitsperson» for den enkelte bruker av Nav som har erfart eller erfarer at vedkommende ikke får den bistand eller behandling som han eller hun mener er rett eller nødvendig. Et slikt Nav-ombud vil dermed påvirke de ansvarlige i Nav. Dette gjelder både kvaliteten i den enkelte sak og endringer som kan forbedre forholdene for de mange.

Siden foreliggende forslag til Nav-ombud fra representanter fra Fremskrittspartiet ikke inneholder noen premisser, beskrivelse av mandat eller avgrensning av ombudet, er ikke denne saken grunnlag for å fatte annet

vedtak enn en anmodning til regjeringen om å utrede et Nav-ombud.

Disse medlemmer viser til at pasient- og brukerombudene har ansvar for den statlige spesialisthelsetjenesten og den kommunale helse- og omsorgstjenesten, samt den fylkeskommunale tannhelsetjenesten fra 1. januar 2020. Det er 15 pasient- og brukerombud med til sammen med om lag 80 ansatte som årlig mottar rundt 15 000 henvendelser. Ut over enkelthenvendelser jobber ombudene også for å bidra til økt kvalitet i tjenesten.

En utredning av et Nav-ombud bør ta stilling til hvordan et Nav-ombud organisert over samme lest som pasient- og brukerombudene bør bygges opp for å håndtere mange enkelthenvendelser, samtidig som det skal kunne bidra til å øke kvaliteten i Nav-organisasjonens arbeid.

Utredningen bør omfatte ulike modeller inklusive kostnader for organisering av et Nav-ombud, samt lokalisering rundt i landet.

Komiteens medlem fra Senterpartiet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede etablering av et Nav-ombud. Utredningen må omfatte ombudets funksjon/mandat, organisering opp mot statlig og kommunalt Nav, modell for ombudet, herunder hvordan ombudet skal arbeide, lokalisering, kostnader og eventuelt i samordning med pasient- og brukerombudene.»

Dette medlem viser for øvrig til sine merknader i Innst. 50 S (2014–2015), jf. Representantforslag 75 S (2013–2014).

Dette medlem viser til at regjeringspartiene i Innst. 50 S (2014–2015) la frem forslag om å be regjeringen vurdere tiltak for å bedre veiledningen og oppfølgingen av den enkelte bruker i Nav. Dette medlem er selvsagt enig i at Nav må gjøre dette, men dette er noe Nav må gjøre uavhengig av om Stortinget treffer vedtak om en slik oppfordring. Dette medlem vil derimot vise til at et viktig tiltak for å frigjøre ressurser i Nav til bedre veiledning og oppfølging av den enkelte bruker er å følge opp Stortingets vilje om at førstelinjen i Nav gis tilbake myndighet til å avgjøre alle midlertidige ytelser for slik å effektivisere etaten og frigjøre saksbehandlerkapasitet fra spesialenheter. Dette medlem viser her til følgende komitémerknad i Innst. 234 L (2019–2020), jf. Prop. 72 L (2019–2020):

«Komiteen viser til følgende utdrag av komitémerknad om Nav i Innst. 197 S (2019–2020), jf. Prop. 52 S (2019–2020):

‘De ansatte i Nav tilhører den førstelinja i velferds-samfunnet vårt som nå har et svært viktig ansvar for å holde samfunnet i gang. Komiteen viser til at alle virkemidler som er nødvendige for at de ansatte skal få

muligheter til å utføre sitt arbeid, nå må tas i bruk. Nødvendige midler må stilles til rådighet for at datasystemene skal kunne fungere, det må gis anledning til å hente inn tilgjengelig ekstra arbeidskraft (jf. helsevesenet), alle løpende ytelser forlenges inntil videre, og de ansatte må gis rom for å utvise skjønn når det gjelder ytelser til personer som har søknader til behandling, herunder legge beslutningsmyndighet til førstelinja for å unngå omstendelig og unødig tidkrevende saksbehandling. Komiteen viser til at sosialhjelp etter sosialtjenesteloven i kommunene må kunne ytes på en forenklet måte i akutte tilfeller der søknad om trygdeytelser er til behandling. Komiteen mener at den kommunale og den statlige delen av Nav må få adgang til å utvise nødvendig skjønn.

Komiteen tok på denne bakgrunn i telefonmøte med statsråd Torbjørn Røe Isaksen torsdag 2. april opp at førstelinjen i Nav må gis tilbake myndighet til å avgjøre alle midlertidige ytelser for slik å effektivisere etaten og frigjøre saksbehandlerkapasitet fra spesialenheter. Komiteen ble overrasket over å høre at Nav ikke allerede hadde iverksatt dette som ledd i å frigjøre saksbehandlerkapasitet. Komiteen vil understreke viktigheten av at Nav følger opp Stortingets vilje.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti minner om at Sosialistisk Venstreparti har foreslått å opprette Nav-ombud flere ganger i Stortinget. Dette medlem mener det er behov for en ombudsordning i Nav. Dette medlem vil understreke at et eget ombud for Nav ikke skal erstatte ordningene for klagesaker, heller ikke Trygderetten. Et Nav-ombud vil være et sted å henvende seg for å få råd, bistand og støtte underveis i saksbehandling og eventuell klagebehandling. Dette medlem mener et ombud vil kunne avdekke og påpeke systematiske feil som begås. Dette medlem mener et Nav-ombud vil fungere på sitt felt slik de regionale pasient- og brukerombudene fungerer på sitt beste overfor spesialisthelsetjenesten og de kommunale helse- og omsorgstjenestene.

Dette medlem vil understreke at en ombudsfunksjon ikke vil løse grunnleggende utfordringer i Nav knyttet til budsjetter, kutt i sosiale ytelser, manglende styring og kapasitets- og kompetanseutfordringer. Dette medlem mener at de senere års kutt i Navs budsjetter i form av såkalte ABE-kutt har vært svært alvorlige, og et ombud vil heller ikke kunne kompensere for disse kuttene.

Dette medlem viser til Sosialistisk Venstrepartis alternative statsbudsjett for 2020, der det ble satt av 10 mill. kroner til et Nav-ombud. Dette medlem viser også til egne merknader i Innst. 15 S (2019–2020):

«Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener det er på høy tid med et eget Nav-ombud. Dette medlem mener det er behov for noen som på en enkel måte kan hjelpe den som bruker Nav, og bidra til at den som trenger Nav, får riktig og god informasjon og veiledning om hvordan systemene fungerer. Behovet for en ombudsordning for brukere av arbeids- og velferdsforvaltningen har blitt tatt opp fra flere hold. Hovedformål-

let med å etablere en faglig uavhengig ombudsordning for arbeids- og velferdsforvaltningen vil være å bidra til å styrke brukernes rettssikkerhet. Dette medlem viser til den pågående trygdeskandalen der folketrygdlovens bestemmelser om opphold i EØS-land mens man mottar enkelte ytelser, har vært feiltolket. Dette medlem mener dette er svært alvorlig, og viser til at behovet for et eget Nav-ombud er svært aktuelt. Dette medlem viser til Sosialistisk Venstrepartis alternative statsbudsjett for 2020, der det settes av 10 mill. kroner til opprettelsen av et uavhengig Nav-ombud. Dette medlem viser til at ombudet må være uavhengig og derfor må finansieres over et eget kapittel. Dette medlem foreslår et eget kap. 602 for denne bevilgingen. Dette medlem viser til at regjeringen har kuttet departementets bevilgninger med over 400 mill. kroner mellom 2015 og 2019. Disse kuttene er svært alvorlige og rammer selvsagt mulighetene for tett og god oppfølging.»

Dette medlem viser til Representantforslag 75 S (2013–2014) om å gi trygge vilkår og bedre samarbeid mellom Nav og befolkningen ved hjelp av opprettelse av et Nav-ombud, hvor Sosialistisk Venstreparti fremmet forslag om å opprette et Nav-ombud etter modell av pasient- og brukerombudet, og egne merknader i behandlingen av forslaget.

Dette medlem viser til den åpne høringen i saken den 3. mars 2020 og understreker at flertallet av høringsinstansene var positive til forslaget om Nav-ombud. Flere ser behovet for et uavhengig organ som kan følge med på Navs forvaltningspraksis. Dette medlem viser til Fellesorganisasjonen (FO) sitt høringssvar:

«Et eget ombud vil ikke rette på de forholdene ved NAV som gjør at de ikke klarer å levere gode nok tjenester til brukerne. Et ombud vil imidlertid kunne dokumentere hvilke saker de bistår brukere med, og skaffe oversikt over hvor tjenestene svikter. Denne informasjonen vil i neste omgang kunne brukes til å videreutvikle og forbedre NAV som organisasjon og forvalter av viktige arbeids- og velferdstjenester.»

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig fremme forslag om etablering av et Nav-ombud etter modell av pasient- og brukerombudet.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber utvalget som utreder Stortingets kontrollfunksjoner (Harberg-utvalget) om å vurdere og komme med forslag til etableringen av et Nav-ombud i tråd med merknadene fra stortingsflertallet i denne saken.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til endring i trygderettsloven som avbryter søksmålsfristen til lagmannsretten ved klage over Trygderettens kjennelser til Sivilombudsmannen.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen vurdere tiltak for å bedre veiledningen og oppfølgingen av den enkelte bruker i Nav.

Forslag fra Arbeiderpartiet:*Forslag 4*

Stortinget ber regjeringen snarest mulig legge frem forslag om opprettelse av et Nav-ombud, herunder forslag til mandat og organisering.

Forslag fra Senterpartiet:*Forslag 5*

Stortinget ber regjeringen utrede etablering av et Nav-ombud. Utredningen må omfatte ombudets funksjon/mandat, organisering opp mot statlig og kommu-

nalt Nav, modell for ombudet herunder hvordan ombudet skal arbeide, lokalisering, kostnader og eventuelt i samordning med pasient- og brukerombudene.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 6*

Stortinget ber regjeringen snarest mulig fremme forslag om etablering av et Nav-ombud etter modell av pasient- og brukerombudet.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:56 S (2019–2020) – Representantfor-
slag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg og
Gisle Meininger Saudland om etablering av Nav-ombud
– vedtas ikke.

Oslo, i arbeids- og sosialkomiteen, den 5. mai 2020

Rigmor Aasrud

fung. leder

Kristian Tonning Riise

ordfører

